

Motion till riksdagen

1985/86:T303

Rolf Clarkson m. fl. (m)

Televerket

Teletekniken befinner sig för närvarande i ett mycket intensivt utvecklings-skede. Inte minst uppluckringen av monopol i några av de större industriländerna, såsom USA, Storbritannien och Japan, har givit upphov till en intensiv forskning och utveckling.

Det är uppenbart att uppkomsten av fria telemarknader innebär en kraftig vitalisering av telekommunikationerna i dessa länder. Både etablerade och nya företag i telebranschen tävlar om att erbjuda nya och bättre system. Även svenska företag deltar i konkurrensen, främst Ericssonkoncernen.

Informationsteknologin befinner sig i ett dynamiskt och expansivt skede. Runt om i världen satsas oerhörda resurser på forskning och utveckling. Konkurrensen är knivskarp när det gäller både utveckling och marknadsbearbetning.

Några tydliga drag framträder i den pågående utvecklingen. Teleteknik och datateknik smälter samman alltmer. Kostnaderna för anläggning av kommunikationsnät sjunker. Åtskilliga länder omprövar den organisatoriska formen för sina telekommunikationer.

Under 1950- och 1960-talen utgjorde telefoni och databehandling helt olika verksamheter. I och med att man började förbinda olika datorer med varandra förändrades bilden. Dagens situation kännetecknas av att teleprodukter och produkter från den ständigt expanderande privata dataindustrin smälter samma tekniskt i generellt användbara apparater.

En konsekvens av denna utveckling är att det blir allt svårare att upprätthålla olika organisatoriska former för datakommunikation och telekommunikation. Hittills har förhoppningsvis ingen föreslagit att dataindustrin skall nationaliseras och monopoliseras. Följaktligen kommer sannolikt de nationella telemonopolen att tvingas ändra organisationsform förr eller senare.

Utläggning av tunga, kraftigt isolerade koppelkablar var från början den dominerade tekniken för telekommunikation. Kostnaderna för anläggning av nät var mycket höga. Därför byggdes nationella teleförvaltningar upp, skyddade av monopol. Detta var förmodligen rationellt på den tiden.

Med sjunkande anläggningskostnader och nya tekniska överföringsmetoder, såsom tunna optiska fibrer, radiolänkar och satelliter, blir situationen en annan. Man kan inte längre tala om ett enda nät för telekommunikation. Detta är ytterligare ett skäl att avskaffa de nationella telemonopolen.

Flera länder har tagit konsekvenserna av de senaste årens utveckling. Det går en våg av avmonopolisering och privatisering över världen. Dessa länder

lägger självfallet inte om sin telepolitik för att försämbra telekommunikationerna. Tvärtom, de inser att det blir alltmer omöjligt att behålla monopolen. Eftersom det numera finns tekniska förutsättningar för ökad konkurrens, tar man till vara marknadsekonomins möjligheter att skapa både en snabbare utveckling och bättre telekommunikationer.

Risken är i nuläget uppenbar att vårt land avskärmar sig från den snabba internationella utvecklingen, om vi inte omprövar televerkets roll. Regeringen är sannolikt också medveten om detta men har hittills inte dragit några slutsatser.

Regeringens syn på televerkets roll och uppgifter framkom i propositionen 1984/85:158. Bl. a. föreslogs där att – utöver en av televerket levererad basapparat per abonnemang – typgodkända telefonapparater av andra fabrikat skall få anslutas till televerkets nät. Dessutom föreslog man att statens aktier i Ericsson Information Systems skulle överlätas till Ericsson-koncernen. Slutligen gav propositionen besked om att regeringen inte hade för avsikt att verkställa riksdagens tidigare beslut, nämligen att televerkets industridivision, Teli, skulle överföras till aktiebolagsform per den 1 juli 1985.

I samband med regeringens proposition framförde de borgerliga partierna en gemensam syn på hur den svenska telepolitiken bör bedrivas. Bl. a. framhölls det orimliga i den trippelroll som televerket har. Televerket är för det första en myndighet, för det andra ett affärsverk och för det tredje ett konkurrerande affärsföretag. Denna situation kommer i längden att bli ohållbar.

Konflikten mellan televerkets olika roller har skärpts alltmer. Detta har lett till att mycket kritik har riktats mot televerket. Denna kritik har gått ut på att man skulle utnyttja myndighetsfunktionen och monopolskyddet för att gynna sina konkurrensutsatta verksamheter. Mycket av denna kritik har varit illa underbyggt, men i ett antal fall har kritiken sannolikt varit befogad.

Ett svenskt kvarhållande av telemonopolet, samtidigt som ett antal andra länder öppnas för konkurrens, innebär också en annan risk för Sveriges vidkommande.

I länder där monopolen brutits upp har en omfattande konkurrens uppstått. I denna deltar både dessa länders egen teleindustri och utländska företag. Men när exempelvis amerikanska teleföretag försöker erbjuda sina produkter i de utländska konkurrenternas hemländer, stoppas de ofta av telemonopol där.

Det är tveksamt hur länge detta förhållande kommer att tolereras i "icke-monopolländerna". Redan märks ett klart missnöje från USA:s sida där man, ehuru ännu så länge ganska lägmålt, börjat tala om att protektionistiska åtgärder kan bli oundvikliga.

Då Sverige har en omfattande och mycket framstående teleindustri skulle en sådan utveckling vara synnerligen olycklig.

Följden kan bli dels att svensk industri måste inskränka sin verksamhet inom teletekniken, dels att svenska företag kan komma att flytta utomlands både vad avser ägande, forskning, utveckling och produktion.

Den borgerliga synen, sådan den framkom vid ärendets behandling i väsas, är att televerkets roll skall renodlas och i första hand bestå av att förvalta

televerkets nät. Myndighetsuppgiften att typgodkänna apparatur skall laggas på annat organ än televerket. Vårt förslag innebär också att all konkurrensutsatt verksamhet skall skiljas ut till separata bolag. Ett mål är att därefter successivt sälja ut aktier i dessa bolag till allmänheten och anställda.

Televerkets monopolområde omfattar i dag abonnentväxlar, viss anslutningsutrustning för datakommunikation, s. k. modem, samt delvis telefonapparater. Därutöver kan man säga att televerket tills vidare har ett faktiskt nätmonopol.

Televerket har självt begärt att monopolet på telefonapparater skall avskaffas. Regeringens förslag, vilket senare blev riksdagens beslut, innebär att den första apparaten på varje abonnemang måste köpas från televerket.

Vi menar att konsumenten skall ha rätt att välja även den första telefonapparaten. Om televerkets apparater och service är bättre än konkurrenternas, kommer de även fortsättningsvis att dominera marknaden. Om inte, får konsumenterna tillgång till bättre apparater och ökad service om monopolet avskaffas helt. Oavsett vem som blir mest framgångsrik i konkurrensen, kan man vänta sig att priserna pressas. Även det är i konsumenternas intresse.

Televerkets faktiska monopol på telenätet har resulterat i att investeringar i vissa delar av landet eftersatts. Framkomligheten har försämrats. Kommunikationsministern tvingas konstatera att det råder "en besvarande försämring av framkomligheten på sina håll vid vissa tider".

Televerket bör koncentrera sin verksamhet på att vidmakthålla och utveckla ett väl fungerande nät. Investeringarna i nätet bör mot denna bakgrund öka med ytterligare 400 milj. kr. per år under åren 1986/87 och 1987/88.

Även efter den inskränkning som nu har skett av televerkets monopol är det fortfarande verket självt som, i normalfallet, prövar och godkänner vilka telefonapparater som skall få kopplas in på telenätet. Detta är djupt olyckligt från konkurrenssynpunkt. Regeringen har tillsatt en utredningsman med uppgift att "granska den nuvarande ordningen att televerket godkänner privatägd teleutrustning". Det är av största betydelse att utredningsmannen arbetar skyndsamt med sikte på att godkännandefunktionen förläggs till myndighet utanför televerket.

Enligt vår mening är det självklart att även de båda andra monopolen – abonnentväxlar och höghastighetsmodem – avskaffas. Abonnentväxlar har en central funktion i många företags kommunikationssystem. Möjligheten att utnyttja växlarnas funktion rationellt hämmas genom att televerket står som ensam leverantör. Televerkets abonnentväxlar är dessutom dyra. Varje växel som installeras och som inte kan anpassas fullständigt efter användarnas krav innebär en merkostnad. Detta gäller inte bara företag utan även sjukhus, skolor, myndigheter etc.

Otvivelaktigt kommer televerket så småningom att tvingas släppa monopolet på abonnentväxlar. Man kommer inte att kunna stå emot de krav som följer i den tekniska utvecklingens spår. Detsamma är förhållandet med höghastighetsmodem.

Monopolistiskt organiserade telekommunikationer tenderar att anpassa informationssystemen efter monopolets villkor. Den mångtald och konkur-

rens som har en avgörande betydelse för näringslivets utveckling kommer då att blockeras.

De åtgärder som ett antal andra länder vidtagit har nästan undantagslöst syftat till att öka dynamiken och utrymmet för experiment och enskilda initiativ. Inte minst för nyföretagande och småindustri är detta viktigt. För en sådan utveckling står monopolen i vägen.

Televerkets industriverksamhet bedrivs dels inom verket i industridivisionen, dels i det av staten, via Teleinvest AB, helägda aktiebolaget Teleindustrier AB med dotterbolag. Samlingsnamnet för denna industriverksamhet är Teli.

Teli är ett av Sveriges största elektronikföretag. Man svarar för televerkets egenproduktion av telemateriel, såsom utrustning för telekommunikation och informationshantering inom områdena ljud, text, data och bild.

I flera omgångar har konstaterats att det är olyckligt att stora delar av Telis verksamhet bedrivs inom televerkets industridivision. Redan varen 1982 beslöt riksdagen att Teli skulle överföras till bolagsform den 1 juli 1983. Varen 1983 sköts tidpunkten för överförandet upp en första gång och i 1984 års budgetproposition föreslogs ytterligare uppskov. I propositionen 1984/85:158 föreslog regeringen en gång att frågan skulle skjutas på framtiden. Detta blev också riksdagens beslut.

Regeringen har alltsedan den kom till makten nonchalerat och förhålat denna fråga. Vi ser med oro på den handlingsförlamning som uppenbarligen drabbat regeringen när det gäller Teli.

I budgetpropositionen föreslår nu regeringen att "televerket skall få medgivande att ombilda industridivisionen till bolag den 1 januari 1987 genom att sälja denna till Teleindustrier AB".

Med tanke på Telis stora betydelse för framtida utveckling vad gäller telekommunikation och informationshantering, är det av största betydelse att företaget med det snaraste ombildas till aktiebolag. Att ytterligare vänta med verkställigheten av ett beslut som borde ha trätt i kraft i flera år sedan är, som vi ser det, allvarligt. Vi föreslår därför att Teli omvandlas till aktiebolag den 1 juli 1986 genom att industridivisionen säljs till Teleindustrier AB till bokfört nettovärde.

Hemställan

Med stöd av vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen beslutar att med beaktande av vad som i motionen anförts helt upphäva televerkets monopol på telefonapparater, abonnentväxlar och höghastighetsmodem.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att godkännandefunktionen för teleprodukter skall förläggas till myndighet utanför televerket.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den konkurrensutsatta verksamheten inom televerket.

4. att riksdagen beslutar att Teli skall överföras till aktiebolag den 1 juli 1986.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att televerket skall öka sina investeringar i nätet med ytterligare 400 milj. kr. per år 1986/87 och 1987/88.

Mot. 1985/86
T303

Stockholm den 24 januari 1986

Rolf Clarkson (m)

Per Stenmarck (m)

Görel Bohlin (m)

Wiggo Komstedt (m)

Anders Andersson (m)

Per-Richard Molén (m)